

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії Рівненського
державного гуманітарного університету
проф. Р.М. Постолювський
«17.01.2019» 2019 р.

**ПРОГРАМА ДОДАТКОВОГО ВИПРОБУВАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»
для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»
на основі ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) бакалавра, спеціаліста, магістра**

Схвалено вченою радою історико-соціологічного факультету
Протокол № 1 від 29 січня 2019 р.

Голова вченої ради
історико-соціологічного факультету проф. В.М. Шеретюк

Розробники: проф. Постолювський Р.М.,
доц. Галуха Л.Ю.,
проф. Давидюк Р.П.,
доц. Десятничук І.О.,
проф. Шеретюк В.М.

Програма додаткового випробування зі спеціальності 032 «Історія та археологія» для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» на основі ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) бакалавра, спеціаліста, магістра / Р. М. Постоловський, Л. Ю. Галуха, Р. П. Давидюк, І. О. Десятничук, В. М. Шеретюк – Рівне: РДГУ, 2019. – 19 с.

Розробники:

Постоловський Р.М., професор, кандидат історичних наук, зав.кафедри
всесвітньої історії РДГУ, ректор РДГУ

Галуха Л.Ю., доцент, кандидат історичних наук кафедри історії України РДГУ

Давидюк Р.П., професор, доктор історичних наук кафедри історії України РДГУ

Десятничук І.О., доцент, кандидат історичних наук кафедри історії України
РДГУ, зав.кафедри історії України РДГУ.

Шеретюк В.М., професор, кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету РДГУ.

Рецензенти:

Жилюк С.І., д.і.н., професор, Національний університет «Острозька академія».

Шеретюк Р.М., д.і.н., професор, Рівненський державний гуманітарний
університет.

Програма додаткового фахового випробування зі спеціальності 032 «Історія та археологія» для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» на основі ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) бакалавра, спеціаліста, магістра визначає вимоги до рівня підготовки вступників, зміст основних освітніх компетенцій, критерії оцінювання знань вступників, список рекомендованої літератури, інформаційний ресурс.

Розглянуто на засіданні кафедри історії України (протокол № 1 від 28 січня 2019 р.)

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ	5
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ	5
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ	15
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	16
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС	19

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступне додаткове випробування із фундаментальної дисципліни є перевіркою готовності випускників закладів вищої освіти до навчання у магістратурі за спеціальністю 032 Історія та археологія.

У зміст програми вступного випробування включено матеріали з навчального курсу «Історія України».

Програма додаткового випробування передбачає аналітичний підхід до розкриття поставлених проблем, глибокого опанування фактологічного матеріалу, висвітленого у навчальних посібниках та підручниках для студентів-істориків вищої школи, використання новітніх наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, опублікованих у фахових історичних виданнях та монографіях. Це спонукає вступників до глибокого та детального розуміння та розкриття поставлених проблем.

Враховуючи профіль майбутньої спеціальності, вступники мають продемонструвати:

- розуміння суті і глибини поставленої проблеми;
- вміння аналітично розкрити матеріал;
- вміння творчо підходити до застосування набутих знань у практичній роботі.

Відповіді вступників мають бути чіткі, лаконічні, змістовні, повинні засвідчити про готовність до навчання у магістратурі за обраною спеціальністю.

Порядок проведення вступного випробування.

Вступне випробування проводиться згідно з розкладом, складеним приймальною комісією Рівненського державного гуманітарного університету.

Допуск до вступного випробування вступників здійснюється за умови наявності аркуша результатів вступних випробувань та документа, що засвідчує особу (паспорт).

Додаткове випробування проводиться в усній формі, що передбачає надання відповідей на питання екзаменаційних білетів. Вступник отримує тільки один комплект екзаменаційних завдань, заміна завдань не дозволяється. Екзаменаційні білети складаються відповідно до даної програми, друкуються на спеціальних бланках за встановленим зразком та затверджуються головою приймальної комісії Рівненського державного гуманітарного університету.

Під час додаткового випробування вступник має право звернутися до екзаменаторів з проханням щодо уточнення умов завдань. Натомість вступнику не дозволяється користуватися сторонніми джерелами інформації (електронними, друкowanими, рукописними) та порушувати процедуру проходження фахового випробування, що може бути причиною для відсторонення вступника від вступних випробувань.

Для письмового запису відповідей на екзаменаційні завдання використовуються аркуші усної відповіді відповідного зразка. Після внесення вступником відповіді до зазначеного аркушу він ставить під нею свій підпис, що підтверджується підписами голови та екзаменаторами фахової атестаційної комісії.

Порядок оцінювання відповідей вступників.

Оцінювання відповіді вступників на вступному випробуванні здійснюється членами фахової атестаційної комісії, призначеної згідно з наказом ректора.

Оцінки відповіді кожного вступника визначаються за шкалою «склав» - «не склав».

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Первісне суспільство. Розвиток найдавніших суспільств на українських землях

Палеоліт та мезоліт. Залюднення території України. Стоянки первісних людей. Людина сучасного типу. Форми соціальної організації. Основні заняття. Зародження перших релігійних уявлень і мистецтва. Виникнення землеробства й скотарства.

Досягнення людей у добу неоліту та енеоліту. Трипільська культура. Релігійні уявлення та розвиток мистецтв. Землероби та скотарі доби бронзи.

Кіммерійці. Скіфи. Сармати.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Найдавніші міста-держави. Боспорське царство.

Походження, речові та писемні відомості про слов'ян. Розселення слов'янських племен. Анти. Господарство. Побут, звичай та вірування. Відносини з сусідніми народами.

Германські племена на території України. Велике переселення народів (IV – VI ст.). Гуни. Авари.

Київська Русь

Розселення слов'янських племен. Виникнення перших державних утворень у Середньому Подніпров'ї. Союзи племен. Основи господарського життя: рільництво, скотарство, розвиток ремесел і торгівлі.

Заснування і розвиток Києва та інших міст. Утворення держави з центром у Києві.

Початок поширення християнства на Русі. Держава за часів Олега. Доба князя Ігоря. Зміцнення Київської держави в середині X ст. Княгиня Ольга та її «реформи». Князь Святослав. Війни з хозарами, булгарами, ясами (аланами) і касогами. Підкорення в'ятичів. Війни на Дунаї. Початок правління Володимира Великого.

Передумови та причини прийняття християнства в Київській державі. Хрещення Русі 988 р. Історичне значення запровадження християнства в Київській державі.

Ярослав Мудрий та його внутрішня політика. Церковне життя. Митрополит Іларіон. Міжнародне становище Київської держави. «Руська Правда». Господарське життя Київської держави. Соціальна структура суспільства. Розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі. Київська держава за Ярославичів. Боротьба за київський престол після смерті Ярослава Мудрого. «Правда Ярославичів». Любецький з'їзд 1097 р. Боротьба з половцями.

Володимир Мономах. Боротьба за об'єднання усіх київських земель. Політична роздробленість Київської Русі. Економічний і політичний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Зруйнування Києва Андрієм Боголюбським. Усна народна творчість. Освіта. Літописання («Повість минулих літ», «Київський літопис»). Література («Слово про закон і благодать», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання дітям Володимира Мономаха»). Архітектура і живопис. Музика. Історичне значення Київської Русі. Боротьба України-Русі проти монголо-татарських завойовників. Битва на р. Калці 1223 р. Вторгнення орд хана Батия і знищення Києва.

Галицько-Волинська держава

Утворення Галицько-Волинської держави. Волинське і Галицьке князівства у другій половині XII ст. Ярослав Осмомисл. Поширення влади на Київ та інші українські землі. Боротьба з боярами. Взаємовідносини з Польщею.

Данило Галицький. Боротьба за Галицьку землю після смерті Романа Мстиславича. Початок князювання в Галичі Данила Романовича. Монголо-татарська навала і відбудова князівства. Війни з Угорщиною і Польщею. Відносини із Золотою Ордою. Коронація та останні роки правління Данила Галицького.

Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича. Занепад Галицько-Волинської держави. Культура Галицько-Волинської держави.

Розвиток українських земель від середини XIV – до середини XVI ст.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Встановлення влади литовських князів над Волинно, Чернігово-Сіверською землею,

Поділлям, Київщиною та Переяславщиною. Київське удільне князівство Володимира Ольгердовича.

Польська експансія на українські землі наприкінці XIV ст. Перша спроба Казимира III приєднати до Польщі Галичину. Боярське правління в Галичині на чолі з Дмитром Дедьком. Встановлення польської влади в Галичині. Суперечки між Польщею та Угорщиною за галицькі землі. Зміна адміністративного устрою та системи органів державного управління. Становище українського населення. Кревська унія 1385 р. Прилучення до Польщі Галичини (1387 р.). Політичне становище українських земель після Кревської унії.

Великий князь литовський Вітовт і його політика. Участь українців у боротьбі з Тевтонським орденом. Грюнвальдська битва 1410 р.

Удільні українські князівства. Спроби збереження української державності. Волинь за Свидригайла Ольгердовича. Остаточна ліквідація Волинського та Київського князівств.

Українські землі у складі Угорщини, Османської імперії та Московської держави.

Крим та українське Причорномор'я. Тмутараканське князівство і Таврія. Утворення Кримського ханства. Встановлення турецького протекторату.

Основні риси економічного життя. Процес закріпачення. Розвиток міст. Магдебурзьке право. Ремесла й торгівля.

Культура й церковне життя від середини XIV – до середини XVI ст.

Українські землі під владою Речі Посполитої

Соціальна структура українського суспільства. Церковне життя. Сільське господарство. Розвиток міст, ремесел і торгівлі. Експансія Польщі на українські землі.

Укладення Люблінської унії, її основні положення та наслідки для України. Адміністративно-політичний устрій України у складі Речі Посполитої у другій половині XVI ст. Братства. Становище Української православної церкви. Берестейська церковна унія 1596 р. та її наслідки.

Поява козацтва та Запорозької Січі. Причини виникнення козацтва. Українська колонізація Причорноморських степів. Господарська діяльність козаків. Дмитро Вишневецький та його діяльність. Життя і побут козаків. Військова майстерність козаків.

Передумови створення військової організації козацтва. Військово-політична організація Запорозької Січі. Організація реєстрового козацтва.

Перші козацькі повстання 90-х років XVI ст. Передумови розгортання національно-визвольної боротьби. Наслідки козацьких повстань 1591-1596 рр. Боротьба українського козацтва з іноземними загарбниками.

Турецько-татарські набіги в Україну та їхні наслідки. Боротьба козаків з ординцями. Морські походи козаків. П.Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Хотинська війна 1621 р.

Соціальне економічне та політичне становище України 20-30-х років XVII ст. Козацько-селянські рухи 20-30-х років XVII ст.

Церковне життя наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. Вплив Берестейської унії на розвиток церковного життя в Україні. Відновлення православної ієрархії. Й.Борецький. П.Могила та церковні реформи. Реформаційні рухи на українських землях.

Умови національно-культурного відродження в Україні. Розвиток української мови. Пересопницьке Євангеліє. Освіта. Стан шкільної освіти в Україні. Острозька академія. Братські школи. Створення Києво-Могилянської академії. Єзуїтські колегії. Перші шкільні підручники. Початок книгодрукування. Література, музика, архітектура, мистецтво. Розвиток полемічної літератури. Продовження традицій літописання (Короткий Київський, Густинський літописи тощо). Зародження театру.

Національно-визвольна революція середини XVII ст.

Передумови, причини та початок Національно-визвольної революції. Б. Хмельницький. Розгортання національно-визвольної боротьби в 1648-1649 рр. Битви під Жовтими Водами і Корсунем. Битва під Пилявцями. Похід Б. Хмельницького в Галичину. Облога Львова і Замостя. Вступ козацької армії до Києва. Програма розбудови держави. Облога Збаража.

Зборівська битва. Зборівський мирний договір. Утворення Української козацької державності.

Політико-адміністративний устрій держави. Створення регулярної української армії. Економічна й соціальна політика. Зовнішня політика. Місце України в міжнародних відносинах тогочасної Європи.

Воєнно-політичні події 1650-1653 рр. Відновлення воєнних дій проти Польщі. Берестецька битва 1651 р. Білоцерківський мирний договір 1651 р. Батозька битва 1652 р. Жванецька облога 1653 р. Молдавські походи. Внутрішнє і зовнішньополітичне становище козацької держави наприкінці 1653 р.

Продовження війни у 1654-1657 рр. Українсько-московська міждержавна угода 1654 р. та відношення до неї різних суспільних верств і церкви в Україні. Воєнні дії проти Польщі в 1654-1655 рр. Віленське перемир'я 1656 р. Дії корпусу А.Ждановича в Галичині та Польщі 1657 р.

Становище України після смерті Б.Хмельницького. Обрання гетьмана І.Виговського. Основні напрями його державної політики. Корсунський договір 1657 р. між Гетьманщиною і Швецією. Гадяцький договір 1658 р. Агресія Московської держави проти України. Конотопська битва 1659 р.

Гетьманство Ю.Хмельницького. Переяславські статті 1659 р. Чуднівська кампанія. Поділ Гетьманщини на Правобережну та Лівобережну Україну. Обрання гетьмана П. Тетері. Чорна рада 1663 р. в Ніжині. Гетьманство І.Брюховецького. Московські статті 1665 р. Андрусівське перемир'я.

Внутрішня й зовнішня політика гетьмана П.Дорошенка на Правобережжі.

Гетьманство Д. Многогрішного. Глухівські статті. І.Самойлович. Заходи гетьмана щодо реорганізації державного життя Лівобережної Гетьманщини.

Військово-політичний союз П.Дорошенка з Туреччиною. Буцацький мирний договір 1672 р. Зречення гетьманства П.Дорошенком. Гетьманування Ю.Хмельницького. Чигиринські походи. Занепад Правобережної України. Бахчисарайський мирний договір 1681 р. «Вічний мир» 1686 р. Кримський похід 1687 р.

Запорозька Січ у другій половині XVII ст. Участь запорожців у війнах із Польщею, Османською імперією та Кримським ханством. Кошовий отаман І.Сірко. Політика московського уряду щодо Запорозької Січі. Економічне життя на Запорозжжі.

Заснування і розвиток слобідських міст. Сільське господарство і поземельні відносини Лівобережної Гетьманщини та Слобідської України. Соціальна структура населення. Розвиток ремесел, промислів, торгівлі. Зростання міст.

Утворення Слобідських полків та Белгородського адміністративного округу. Адміністративно-політичний устрій Лівобережної Гетьманщини. Підпорядкування Української церкви Московському патріархату.

Гетьманщина XVII – на початку XVIII ст.

Гетьманування І.Мазепи. Коломацькі статті 1687 р. Основні напрями економічної політики, зовнішньополітична та культурно-просвітницька діяльності І.Мазепи. Взаємини гетьмана із Запорозжжям.

Відродження козацького устрою на Правобережній Україні. Семен Палій. Ліквідація козацьких полків на Правобережжі. Національно-визвольне повстання 1702-1704 рр.

Україна на початку Північної війни. Похід Карла XII в Україну. Перехід І.Мазепи на бік Карла XII. Знищення Батурина московськими військами. Приєднання запорожців на чолі з К. Гордієнком до шведсько-українського союзу. Зруйнування Чортотлицької Січі. Полтавська битва 1709 р.

Перша політична еміграція українців у Західну Європу. Обрання гетьманом України (у вигнанні) П. Орлика.

«Пакт і Конституції прав і Вольностей Війська Запорозького». Похід П.Орлика на Правобережну Україну. Прутський похід Петра I. Прутський мирний договір 1711 р. і його

наслідки для України. Спроби П.Орлика утворити антимосковську коаліцію із західноєвропейських держав.

Царський терор в Україні після Полтавської битви. Гетьман І.Скоропадський. Решетилівські статті 1709 р. Перша Малоросійська колегія. Правління наказного гетьмана П. Полуботка. Гетьманування Д. Апостола. Гетьманщина після смерті Д.Апостола. «Правління гетьманського уряду».

Українські землі у середині й наприкінці XVIII ст.

Відновлення гетьманського правління. К.Розумовський. Посилення антиукраїнської політики уряду Катерини II. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Остаточна ліквідації гетьманства і створення другої Малоросійської колегії. Політика П.Рум'янцева-Задунайського в Лівобережній Україні. Скасування російським урядом військового та адміністративного устрою на Лівобережній Україні.

Запорожжя у XVIII ст. Доля запорожців після Полтавської битви. Заснування Нової Січі. Зруйнування Запорозької Січі. П.Калнишевський. Заснування Задунайської Січі. Бузьке козацьке військо. Військо вірних козаків (Чорноморське козацьке військо).

Національно-визвольна і антикріпосницька боротьба в Україні в середині та другій половині XVIII ст. Селянсько-козацькі виступи. Початок гайдамацького руху, його характер і рушійні сили. Опришківський рух. Коліївщина.

Українська культура XVIII ст. Ставлення царизму до української культури. Освіта і книгодрукування. Наука. Розвиток медицини й математики. Г.Сковорода. Літописи С.Величка, Г.Грабянки. Література та усна народна творчість. Театр і музика. Архітектура. Живопис.

Українські землі у складі Російської імперії

Приєднання Криму і Північного Причорномор'я до Росії. Україна у російсько-турецькій війні 1768–1774 рр. Російсько-турецька війна 1787–1791 рр. та участь у ній Чорноморського козацького війська. Яський мирний договір і його наслідки для українських земель. Заселення Південної України. Заснування нових міст.

Включення Правобережної України та Західної Волині в державну структуру Російської імперії. Поділи Польщі та їх наслідки для України. Включення українських земель у систему адміністративно-територіального устрою Росії.

Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин у кінці XVIII – першій половині XIX ст.

Криза поміщицького господарства. Визрівання ринкових відносин. Початок промислового перевороту. Міста. Зростання морських портів. Розвиток внутрішньої торгівлі. Антикріпосницька боротьба в Україні в першій половині та середині XIX ст.

Посилення національного та соціального гніту. Форми й характер протесту українського населення. Селянські виступи під проводом У. Кармалюка на Поділлі. «Київська козаччина», похід «У Таврію за волею».

Заходи українського дворянства щодо відновлення автономії України. Масонство в Україні. Діяльність декабристів в Україні. Пропаганда вільнолюбних ідей у навчальних закладах. Польське повстання 1830-1831 рр. та Україна.

Кирило-Мефодіївське братство. «Книга буття українського народу» і «Статут слов'янського братства св. Кирила і Мефодія».

Західноукраїнські землі наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.

Включення західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії. Адміністративно-територіальний устрій західноукраїнських земель.

Соціально-економічне становище та антикріпосницька боротьба на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії. Адміністративно-територіальний устрій та населення західноукраїнських земель. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II. Стан господарства і характер економічних відносин. Рух опришків. Селянські виступи в Галичині, на Буковині, в Закарпатті («холерні бунти»).

Українське національне відродження на західноукраїнських землях наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Поширення ідей Просвітництва. «Руська трійця». Альманах «Русалка Дністрова».

Західноукраїнські землі у середині та другій половині XIX ст.

Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорщини. Революції 1848-1849 рр. в Австрійській імперії та український національно-визвольний рух. Головна Руська рада. Революційні події на Буковині та Закарпатті. Селянське повстання під проводом Л. Кобилиці. Львівське збройне повстання 1848 р. Скасування кріпосницької залежності селян і панщини.

Перша українська газети «Зоря Галицька». «Галицько-руська матиця». «Руський собор». Вибори до австрійського парламенту. Поразка революції в Австрії. Придушення селянського руху.

Особливості економічного життя Галичини, Буковини і Закарпаття. Провідні галузі промисловості. Розвиток сільського господарства Східної Галичини, Буковини і Закарпаття. Початок трудової еміграції. Зародження українського кооперативного руху.

Піднесення національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. Москвофіли. Зародження національної течії в суспільному русі. Розгортання руху народовців у Галичині, на Буковині та Закарпатті. Періодичні видання народовців. «Просвіта». Літературне товариство ім. Т.Шевченка (з 1892 р. – Наукове товариство ім. Т.Шевченка). Радикальний рух у Галичині. Народна рада. Виникнення й діяльність Радикальної партії. Проголошення ідеї політичної незалежності України. Наукова і політична діяльність М.Грушевського в Галичині. Утворення УНДП та УСДП. Робітничий та селянський рух на західноукраїнських землях.

Українські землі в умовах Російської імперії у другій половині XIX ст.

Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Реформи адміністративно-політичного управління 60-70-х рр. Особливості економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 р. Особливості і наслідки реформи в Україні. Інші реформи (судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, цензурна, фінансова) та проведення їх в Україні. Вплив реформ 60-70-х рр. на соціально-економічний розвиток і політичне становище в Україні.

Економічний розвиток українських земель у 60-70-х рр. XIX ст. Наддніпрянська Україна. Економічна політика російського царизму в Україні у пореформений період. Особливості й перебіг промислового перевороту. Міста. Розширення внутрішнього ринку. Торгівля.

Аграрні відносини у Наддніпрянській Україні. Розвиток товарного виробництва і тваринництва. Застосування техніки у сільському господарстві. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. Соціальне розшарування селянства.

Суспільно-політичне життя в Україні у другій половині XIX ст. Національна політика російського царизму щодо України. «Хлопоманство». Польське повстання 1863-1864 рр. і Україна. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність наприкінці 50-х – на початку 60-х років. Валуєвський циркуляр 1863 р. Відновлення громадівського руху на початку 70-х років. Емський указ 1876 р. та переслідування українофілів. Діяльність М. Драгоманова. Молода громада. Братство тарасівців.

Розвиток народницького руху в Україні. Народницькі гуртки в Україні. «Київська комуна», «Ходіння в народ» (1874 р.), «Чигиринська змова». Розгром і занепад народництва.

Українська культура в першій половині XIX ст.

Українська культура в другій половині XIX ст. Освіта. «Просвіта». Відкриття нових вищих навчальних закладів. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Література. Українська драматургія. Архітектура. Живопис. Музика. Народження і поширення національного гімну. Відкриття вищих і середніх навчальних закладів у містах України. Наука. Праці з історії України М.Маркевича, М.Костомарова, М.Максимовича.

Львівський інститут Оссолінських. Музичний фольклор кобзарів, бандуристів, лірників. Архітектура. Музика. Живопис.

Україна на початку ХХ ст.

Економічна криза 1900-1903 рр. Посилення концентрації виробництва і створення монополістичних об'єднань. Розвиток сільського господарства. Посилення міграції українських селян. Створення сільськогосподарських і ремісничих спілок (артілей). Становище населення. Наростання робітничого і селянського руху. Студентські виступи.

Розвиток українського національного руху. М.Міхновський та його праця «Самостійна Україна». Створення і діяльність українських політичних партій.

Соціально-економічний розвиток та політичне становище західноукраїнських земель на початку ХХ ст. Характер економіки західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії. Економічне і політичне становище українського населення. Національне життя. Розвиток кооперативного руху.

Наростання національного руху в західноукраїнських землях. Діяльність національних і спортивно-фізкультурних організацій «Соколів» і «Січей». Митрополит А. Шептицький та його роль у піднесенні національного життя в західноукраїнських землях.

Україна в роки революції 1905-1907 років. Революційний рух в Україні весною і влітку 1905 р. Виникнення рад робітничих депутатів і створення профспілок. Розгортання селянського руху. Революційні виступи в армії та на флоті. Збройні повстання в Харкові, Олександрівську і Донбасі. Каральні експедиції в Україні. Піднесення українського національного руху та царські поступки українству. Початок процесу українізації шкільної освіти в Україні, заснування кафедр українознавства у вищих навчальних закладах. Поява масових українських періодичних видань. «Просвіти». Діяльність української громади у I та II Державних думах Росії.

Україна в 1907-1910 роках. Земельна реформа П.Столипіна та її вплив на Україну. Посилення національного гніту. Насадження ідеології російського великодержавного шовінізму. Відношення всеросійських політичних партій до українського питання. Закриття «Просвіт», інших українських громадських установ. Створення Товариства українських поступовців (ТУП). Столипінський циркуляр 1910 р. Справа Бейліса.

Українська культура й духовне життя на початку ХХ ст. Освіта. Література. Розвиток авіації. Архітектура. Музика. Живопис. Церковне життя.

Україна у Першій світовій війні

Українські землі напередодні війни. Плани щодо України Антанти і Троїстого союзу. Початок Першої світової війни. Головна Українська Рада у Львові. Союз визволення України. Легіон Січових стрільців. Воєнні дії на території України у 1914 р. Захоплення російськими військами Галичини і Північної Буковини. Створення Галицько-Буковинського генерал-губернаторства.

Воєнні дії на території України в 1915-1917 рр. Бойовий шлях легіону УСС. Загальна Українська Рада. Участь української інтелігенції в діяльності громадських товариств і комітетів з допомоги жертвам війни. Союз міст, Земський союз, Товариства допомоги населенню Півдня Росії, що постраждало від воєнних дій. Національний рух у Наддніпрянській Україні. Рішення ТУП про ставлення українців до війни. Союз визволення України, його політична платформа і практична діяльність. Назрівання економічної та політичної кризи в Російській імперії.

Українська національно-демократична революція

Українська Центральна Рада. М.Грушевський.

Початок українізації армії. Проголошення автономії України. Український Національний Конгрес. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального секретаріату. В.Винниченко. II Універсал Центральної Ради. Збройний виступ самостійників та їхня поразка.

«Тимчасова інструкція Тимчасового уряду Генеральному секретаріату на Україні». Корнілівський заколот і Україна. Більшовизація рад.

Загострення конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом. З'їзд народів Росії у Києві.

Жовтневий переворот в Росії та його відгомін в Україні. Тактика більшовиків в Україні. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки.

Ультиматум Раднаркому та початок першої більшовицько-української війни. Проголошення у Харкові радянської влади. Бій під Крутами. Повстання робітників заводу «Арсенал». IV Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності УНР.

Мирний договір у Брест-Литовську.

Регіональні «республіки». Ставлення населення до політичних сил в Україні.

Причини падіння Центральної Ради.

Гетьман П.Скоропадський і його уряд. Внутрішня та зовнішня політика Української Держави. Селянські повстання влітку і восени 1918 р. Н.Махно. Анулювання РСФРР Брестського миру та наслідки цієї акції для України.

Відновлення Другої УНР. С.Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Війська Антанти на півдні України. Друга війна радянської Росії з УНР. Причини поразки Директорії.

Проголошення ЗУНР. Є. Петрушевич. «Злука» УНР і ЗУНР. Соціально-економічні перетворення в ЗУНР.

Українсько-польська війна. Створення Української Галицької Армії. Дипломатична діяльність ЗУНР. Причини поразки ЗУНР.

Поглинення Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними державами.

Політика радянського уряду в Україні у 1919 р. Х.Раковський. Націоналізація промисловості. Селянські виступи. Становище українських партій.

Україна у другій половині 1919 р. Наступ білогвардійців в Україні. Поразка армії УНР. Київська катастрофа. Перший Зимовий похід армії УНР.

Денікінський режим.

Україна на початку 1920 р. Відновлення більшовицького режиму.

Відновлення політики «воєнного комунізму».

Варшавська угода. Польсько-радянська війна.

Ризький мир. Другий Зимовий похід військ УНР.

Україна у планах Врангеля. Терор у Криму. Розгром махновського руху.

Культура і духовне життя в Україні у 1917–1920 роках. Відкриття Української академії наук (УАН) і національних університетів. Нові тенденції в розвитку культури. Театральне, музичне і хорове мистецтво. Українська академія мистецтв.

Українські землі у 20-30-х рр. XX ст.

Внутрішнє і міжнародне становище. НЕП в Україні. Причини і масштаби голоду 1921–1923 рр. в Україні. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим.

Входження УСРР до складу СРСР.

Культура і духовне життя в роки непу. «Українізація» («коренізація»). Розширення сфери вживання української мови. Коренізація та національні меншини. Опір «українізації».

Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Література і мистецтво. Літературно-художнє об'єднання. Літературна дискусія 1925–1928 рр. М.Хвильовий. Образотворче мистецтво. Кінематограф. О.Довженко.

Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ).

Перехід до форсованої індустріалізації та командної економіки. Результати перших п'ятирічок. Промисловість. Колективізація і розселяння України. Масштаби розкуркулення і доля розкуркулених селян.

Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. «Закон про п'ять колосків». Посилення хлібозаготівель та їх суть. Наслідки голодомору.

Громадсько-політичне життя. Конституція УРСР 1937 р. «Шахтинська справа» і «Спілка визволення України». Масові репресії.

Культура в Україні у 30-ті роки. Діяльність Академії наук України. Художня література і мистецтво. «Розстріляне відродження». Театральне мистецтво. Доля кобзарства і лірництва.

Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і нищення храмів, культового майна і церковних споруд.

Українські землі у складі Польщі. Правовий статус Східної Галичини. Характер промисловості. Українська кооперація. Аграрні відносини.

Створення УВО та її діяльність. «Пацифікація». Українські політичні партії та політична боротьба в Західній Україні. Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО), Комуністична партія Західної України (КПЗУ), утворення Організації українських націоналістів (ОУН). Інтегральний націоналізм. Д.Донцов. Український монархізм. В.Липинський.

Українські землі у складі Румунії. Татарбунарське повстання. Політичні партії на українських землях. Українська національна партія. Діяльність радикальних націоналістичних груп.

Закарпаття у складі Чехословаччини. Український національно-культурний рух. Проголошення автономії. Карпатська Січ. Проголошення незалежності Карпатської України. А.Волошин. Вторгнення угорських військ у Закарпаття. Опір українців.

Україна в роки Другої світової війни

Українське питання у міжнародній політиці. Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі. Радянсько-німецький пакт про ненапад від 23 серпня 1939 р. Таємний протокол. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України та включення її до складу СРСР. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони 28 вересня 1939 р. та таємний протокол. Включення до складу Української РСР Північної Буковини і придунайських українських земель. Радянізація західних областей України.

Встановлення нацистської окупаційної влади на Лемківщині, Підляшші та Холмщині.

Напад Німеччини на СРСР. Україна в планах окупантів. Прикордонні бої. Оборонні бої влітку – восени 1941 р. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. Невдалі спроби контрнаступу під Харковом.

Окупаційний режим в Україні. План «Ост». Нацистський «новий порядок». Концтабори і масові розстріли. Трагедія Бабиного Яру. Голокост. Економічне пограбування України. Вивіз працездатного населення на каторжні роботи до Німеччини.

Розгортання руху опору та його течії в Україні. Радянський партизанський рух 1941–1942 рр. ОУН на початку війни. «Акт проголошення відновлення Української держави» 30 червня 1941 р. «Поліська Січ» Бульби-Боровця. Оунівське підпілля 1941–1942 рр. Українська повстанська армія (УПА).

Україна в 1943 році. Сталінградська битва. Курська битва. Наступ на Лівобережжі. Звільнення Донбасу. Падіння «східного валу». Звільнення Києва. Мобілізаційні заходи 1942–1943 рр., їх особливості та наслідки.

Зміна тактики УПА. Відносини УПА та АК. Волинська трагедія 1943 року.

Праця українців в тилу.

Україна на завершальному етапі війни (1944–1945 рр.). Корсунь-Шевченківська битва. Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен та ін. Вигнання нацистських окупантів з України.

Культура України в роки війни. Втрати України в роки війни.

Україна у 50–80-х роках ХХ ст.

Україна в період повоєнної відбудови. Адміністративно-територіальні зміни. Внутрішньополітичне та економічне становище України. УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй.

Особливості відбудови промисловості. Голод 1946–1947 рр. Матеріальне становище населення. Грошова реформа та її наслідки. Ліквідація карткової системи.

Відновлення радянської влади в західних областях України. Колективізація західноукраїнського села. Львівський церковний собор. Українська греко-католицька церква (УГКЦ). Боротьба УПА. Р.Шухевич (Тарас Чупринка). Депортації українського населення. Операція «Вісла».

Внутрішньо-політичне становище України на початку 50-х років.

Культурне життя в Україні у другій половині 40-х – на початку 50-х років. Відбудова системи освіти. Наука. «Лисенківщина». Розвиток літератури і мистецтва. Боротьба влади з космополітизмом.

Україна в умовах десталінізації і «хрущовської відлиги». Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні. Вхідження Кримської області до складу УРСР.

XX з'їзд КПРС і Україна. Початок політичної реабілітації.

Стан економіки України наприкінці 50-х – у першій половині 60-х років. Раднаргоспи. Розвиток машинобудування. Стан легкої та харчової промисловості. Аграрна політика. Рівень життя населення.

Культура і духовне життя в Україні. Ідеологізація культурного життя. Посилення русифікації.

«Відлига» в українській літературі. «Шестидесятники». Музичне мистецтво. Живопис, архітектура, театр.

Причини появи та особливості дисидентського руху в Україні. «Українська робітничо-селянська спілка» Праця І.Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Робітничі виступи. «Тихий жовтневий переворот 1964 р.». Україна у період загострення кризи радянської системи (1965–1985 рр.)

П.Шелест.. В.Щербинський. Конституція УРСР 1978 р. Відносини керівництва України з союзним центром.

Наростання економічної кризи. Особливості індустріального розвитку України. Стан колгоспно-радгоспної системи. Урбанізація.

Життєвий рівень населення. Привілейоване становище партійно-державної номенклатури.

Становище у сфері культури. Освіта. Поглиблення ідеологізації та денаціоналізації навчального процесу. Стан науки. Література і мистецтво. Театр. Пісенна творчість. Українське «поетичне кіно». Скульптура. Живопис.

Опозиційний рух. Форми діяльності дисидентів. Репресії проти правозахисників. Утворення Української Гельсінської спілки (УГС). Релігійне дисидентство. Боротьба за легалізацію Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Суспільно-політичне життя України у 80-ті роки.

М.Горбачов і пошуки шляхів виходу з кризи. Перебудова. Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х років. Чорнобильська катастрофа.

Становище в сільському господарстві. Продовольчі труднощі 1989–1990 рр.

Зростання політичної активності суспільства. Мітинги й демонстрації. Нові громадські об'єднання. Політклуби. Створення Товариства української мови ім. Т.Г.Шевченка. Історико-просвітнє товариство «Меморіал». Народний рух України за перебудову. Закон Української РСР «Про мови в УРСР».

Початок формування багатопартійності в Україні.

Україна в умовах незалежності

Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. Політична конфронтація восени 1990 р. Спроба державного перевороту в СРСР і Україна. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Припинення існування Радянського Союзу. Розгортання державотворчих процесів незалежної України. Партійне життя.

Економічні проблеми незалежної України. Стратегічні прорахунки у здійсненні реформ. Сільське господарство. Запровадження гривні.

Становище у соціальній сфері. Зміни в чисельності та соціальному складі населення. Життєвий рівень населення. Міжнаціональні відносини.

Визнання України міжнародним співтовариством. Основні напрямки зовнішньої політики незалежної України. Діяльність України в ООН. Вступ України до Ради Європи. Міжнародні торговельні та економічні зв'язки. Культурне співробітництво.

Конституція України 1996 р. Вибори до Верховної Ради та органів місцевого самоврядування 1998 р. Вибори Президента України 1999 р.. Загострення внутрішньополітичної ситуації у кінці 2000 р. – на початку 2001 р. Вибори до Верховної Ради України 2002 р.

Нові тенденції в культурному та духовному житті. Процес національного відродження. Культура. Освіта. Художня творчість. Релігійне життя в Україні.

«Помаранчева революція». Парламентські вибори 2006 р. Позачергові парламентські вибори 2007 р. та їх наслідки. Підготовка, проведення та результати президентських виборів 2010 р.

«Революція гідності». Підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС) 2014 р. Анексія Російською федерацією Автономної Республіки Крим. Воєнні дії на Донбасі. Волонтерський рух.

Президентські та парламентські вибори в Україні 2014 р.

Основні тенденції сучасного розвитку культурного і релігійного життя. Освіта, наука.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ

Рівень професійної компетентності вступників оцінюється за шкалою «склав» - «не склав».

Виділені такі рівні компетентності:

I рівень – початковий Неправильні, фрагментарні відповіді, що демонструють нерозуміння суті програмового матеріалу в цілому, не володіння спеціальною термінологією.

II рівень – середній. Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.

III рівень – достатній. Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обгрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.

IV рівень – високий. Передбачає глибокі знання з фахових дисциплін; ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію. Відповідь вступника свідчить про його вміння адекватно оцінити власні здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості; вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні ситуації тощо.

**Таблиця відповідності
рівнів компетентності значенням шкали оцінювання відповідей вступників під час
додаткового випробування**

Рівень компетентності	Шкала оцінювання
Початковий відповіді вступника невірні, фрагментарні, демонструють нерозуміння програмового матеріалу в цілому	Не склав
Середній відповіді вступника визначаються розумінням окремих аспектів питань програмного матеріалу, але характеризується поверховістю та фрагментарністю, при цьому допускаються окремі неточності у висловленні думки	Склав
Достатній відповіді вступника визначаються правильним і глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу, але при цьому допускаються окремі неточності не принципового характеру	Склав
Високий відповіді вступника визначаються глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу	Склав

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. “Русалка Дністрова”. Документи і матеріали. – К., 1989.
2. Археологія та стародавня історія України. Курс лекцій. – К., 1992.
3. Баран В., Козак Д., Терпиловський Р. Походження слов’ян. - К., 1991.
4. Баханов К. О. Дослідницька робота на уроках історії. Харків, 2014.
5. Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. Харків, 2005.
6. Бойко О. Д. Історія України: Посібник для студ. вузів. – К.: Академія, 2007.
7. Борисенко В. Курс української історії. - К., 1997.
8. Брехуненко В. Богдан Хмельницький. – К., 2007.
9. Брехуненко В. Козаки на степовому кордоні Європи / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2011.
10. Величко С. Літопис. - К., 1991. - Т.1-2.
11. Верстюк В., Дзюба О., Репринцев В. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. - К., 1995.
12. Винокур О., Трубочанінов С. Давня і середньовічна історія України. - К., 1996.
13. Голод 1921-1923 років в Україні. Збірн. докум. і матеріалів. - К., 1993.
14. Голод в Україні 1946-1947: Документи і матеріали. - К., Нью-Йорк, 1996.
15. Грицак Я Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX ст. - К., 1996.
16. Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 томах. - К., 1991-1997.
17. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Історія козацтва. Держава–військо–битви. – К.: Арій, 2011.
18. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна / Українакрізьвіки: в 15 т. – К., 1999. – Т. 8.
19. Гуржій О. Український хугір XV – XVIII ст.: Історичний нарис / Відп. ред. В. А. Смолій. – К.: Ін-т історії НАН України, 2007.
20. Гуржій О.І. Сто великих постатей і подій козацької України / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. – К.: Арій, 2008.
21. Давня історія України. - К., 1994-1995. - Кн.1,2.
22. Даниленко В., Касьянов Г., Кульчицький С. Сталінізм на Україні (20-30-ті роки). - К.; 1991.
23. Дашкевич Я. Україна на перехресті світів: релігієзнавчі й соціокультурні студії / Упоряд. Л. Моравська, І. Скочиляс; Ред. кол.: М. Капраль, О. Малиць, М. Омельчук, І. Скочиляс, Н. Халак, А. Ясіновський. Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Львівський музей історії релігії; Гуманітарний факультет Українського католицького університету. – Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Видавництво УКУ, 2016.
24. Довбищенко М. Волинська шляхта у релігійних рухах (кінець XVI – перша половина XVII ст.) / Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Центр українознавства філософського факультету. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2008.
25. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - К., 1996.
26. Етнічний довідник. Національні меншини в Україні. - К., 1996.
27. Залізник Л. Нариси стародавньої історії України. - К., 1994.
28. Ілюстрована енциклопедія історії України в трьох томах. – К.: Спалах, 2004. – Т. 1: (віднайдавнішого часу докінця 18 ст.).
29. Ісаєвич Я. Україна давня і нова. Народ, релігія, культура. - Львів, 1996.
30. Історія України від найдавніших часів до наших днів (Ю.Макар, Білецький) – Чернівці, 1998.
31. Історія України. Кінець XVIII – поч. XX ст. Хрестоматія / А.Литвинчук, В.Сидорук, В.Цятко – К.,1997.
32. Історія України: нове бачення. Т.1-2. - К., 1995-1996.

33. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. – К.: Вид.дім „Києво-Могилянська академія”, 2006. – Т. 1.
34. Історія української культури. - К., 1994.
35. Історія України / В. Баран, Л. Войтович, Я. Грицак та ін. – 4 вид. – Л.: Світ, 2003..
36. Історія України в особах: Козаччина (Авт. колектив: В. Горобець, О. Гуржій, В. Матях та ін.) – К.: Україна, 2000.
37. Історія України: Навч. посіб. / В. М. Литвин, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко – К.: Знання-Прес, 2002. – 670 с.
38. Історія України: Навч. посіб. / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін. Підзаг. ред. В. А. Смолія – К.: Альтернативи, 2002. – 472 с.
39. Історія України: Навч.-метод. посіб. для семінар. занять / В. М. Литвин, А. Г. Слюсаренко, В. Ф. Колесник та ін. За ред. В. М. Литвина – К.: Знання, 2006. – 607 с.
40. Касьянов Г., Даниленко В. Сталінізм і українська інтелігенція (20-30-ті роки). - К., 1991.
41. Ковалевська О. Таємниці козацьких портретів. – К., 2019. – 284 с.
42. Коваль М. Україна: 1939 - 1945. Маловідомі і непрочитані сторінки історії. - К., 1995.
43. Козацькі Січі (нариси з історії українського козацтва XVI – XIX ст.). – К.-Запоріжжя. – 1998.
44. Колективізація і голод на Україні (1922 - 1933). Зб. докум. і матеріалів. - К., 1993.
45. Колесник І. Українська історіографія XVIII – поч. XX ст. – К., 2000.
46. Конституційні акти України. 1917 - 1920. - К., 1992.
47. Король В. Ю. Історія України: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. – К.: Академія, 2005. – 494 с.
48. Косик В. Україна і Німеччина в другій світовій війні. - Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993.
49. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. - К., 1996.
50. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. - 1939). - Івано-Франківськ, 1993.
51. Культура і побут населення України. Навчальний посібник. - К., 1993.
52. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 - 1928). - К., 1996.
53. Лановик Б. Д. та ін. Історія України: Навч. Посібник для студ. – К.: Знання, 2000. – 574 с.
54. Лановик Б. Ілюстрована історія України: Короткий курс лекцій для студ. вищ. закладів освіти. – Т.: Джура, 2003. – 428 с.
55. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. - Київ; Філадельфія, 1995.
56. Литвин В. Історія України. Підручник. – К.: Наукова думка, 2008.
57. Літопис Руський. - К., 1989.
58. Літопис Самовидця. - К., 1971.
59. Макарчук С. Український етнос. Виникнення та історичний розвиток. – К., 1992.
60. Мицик Ю.А. Чигирин – гетьманська столиця. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 392 с.
61. Моця О., Ричка В. Київська Русь: від язичництва до християнства. - К., 1996.
62. Нагаєвський І. Історія української держави XX ст. - К., 1994.
63. Національні відносини в Україні у XX ст. Зб. докум. і матеріалів. - К., 1994.
64. Новітня історія України. - Київ, 2000.
65. Огієнко І. Історія українського друкарства. - К., 1994.
66. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного розвитку українського народу. - К., 1991.
67. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917 - 1919 рр. - К., 1995.
68. Підкова І., Шуст Р. Довідник з історії України. - К., 1994.
69. Політична історія України / За редакцією В.Танцюри. – К., 2001.
70. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2-х томах. - К., 1992. - Т.1-2.
71. Пометун О. Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2010.
72. Сергійчук В. Національна символіка України. – К., 1992.

73. Слюсаренко А., Томенко М. Історія української конституції. – К., 1993.
74. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: Соціально-політичний портрет. – К., 1995.
75. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). – К., 2009.
76. Смоук І. Руська шляхта Перемишльської землі (XIV-XVIII ст.): Історико-генеалогічне дослідження / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – Львів: Простір-М, 2017.
77. Стражний О. Український менталітет: ілюзії – міфи – реальність. Вид. 2-ге / Національний університет "Киево-Могилянська академія"; Центр європейських гуманітарних досліджень; Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017.
78. Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької нліти Гетьманщини. – К., 2017.
79. Толочко П. Літописи Київської Русі. – К., 1994.
80. Толочко П. та ін. Стародавня історія України. У 2 т. – К., 1996.
81. Трофимович В. Україна в роки другої світової війни (1939 – 1945). – Львів, 1995.
82. Україна в XX столітті. Збірник документів і матеріалів. - Київ, 2000.
83. Україна і Литва в XIV-XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Відп. ред. Сміливий В. А. Авт. кол.: Берковський В. Г., Блануца А. В., Вашук Д. П., Гурбик А. А., Черкас Б. В. [НАН України. Інститут історії України]. - Луцьк: ЗАТ "Волинська обласна друкарня", 2011.
84. Хижняк З. І., Маньківський В. К. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: Вид. дім „КМ Академія”, 2003.
85. Хрестоматія з історії держави і права України. – Київ, 1997. Т. 1-2.
86. Чмихов М.О., Кравченко Н.М. та ін. Археологія та стародавня історія України. – К., 1992.
87. Чорнобильська трагедія. Документи і матеріали. – К., 1996.
88. Чухліб Т. В. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648–1714 рр. – К.: Арістей, 2005. – 640 с.
89. Чухліб Т. Гетьмани України: війна, політика, кохання. – К., 2016.
90. Чухліб Т. Гетьмани України-Русі: Донецьк: ТОВ «ВКБ «БАО», 2012.
91. Чухліб Т. Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500–1700-х років. – К., 2017.
92. Чухліб Т. Магнат, Козак і Гайдамака. Боротьба Русі-України за владу з Короною Польською (1569–1769 рр.). – К., 2018.
93. Чухліб Т. Український гетьманат: історія національного державотворення XVII-XVIII ст. У 2-х кн. – К., 2018.
94. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. – К., 1999.
95. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К., 1997.
96. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). – К., 1994.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС

1. URL: <http://testportal.gov.ua/progist> - Програма ЗНО з історії України / Український центр оцінювання
2. URL: <http://history.org.ua> – сайт Інституту історії України
3. URL: <http://student.pp.ua/load> - Студентський портал України
4. URL: <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
5. URL: <http://www.konspect.com> - Навчальний портал «Готуємось до занять»
6. URL: <http://www.litopys.org.ua>- проект електронної бібліотеки давньої української літератури
7. URL: <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
8. URL: <http://kozakbiblio.web-box.ru/audit.html/kozactvo-v-minulomu/chuhlb-taras-vasilovich-kultura-vjskovogo> // Чухліб Т. Козацька бібліотека
9. URL: <https://istzno.dp.ua> - Пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва: ЗНО з історії України
10. URL: <https://istzno.dp.ua/course/maps> - Історичні карти з Історії України для ЗНО
11. URL: https://znoclub.com/images/2018zno/pdf/Personalii_istoriya_2018_znoclubcom.pdf - Персоналії: ЗНО з історії України
12. URL: www.memory.gov.ua/- офіційний сайт Українського інституту національної пам'яті
13. URL: www.cossackdom.com – спеціалізований сайт, що містить документи, мапи, ілюстрації, наукові публікації, присвячені історії українського козацтва XV-XXI ст.
14. Центральний юридичний портал України.